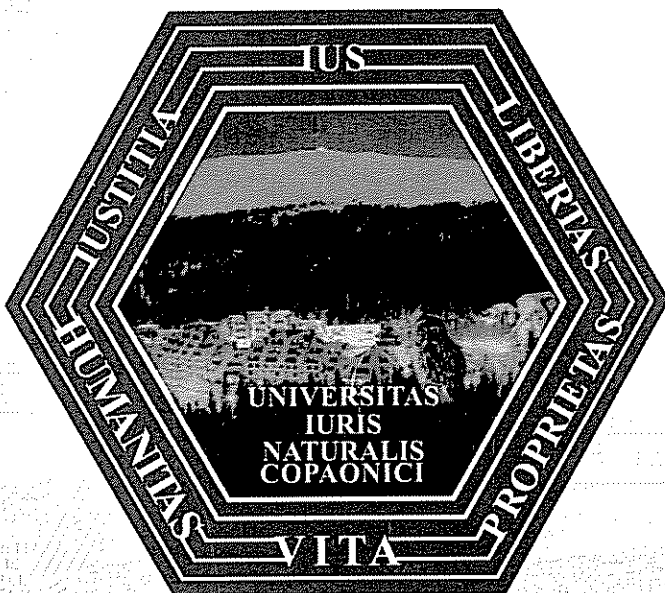

Pravni život

časopis za pravnu teoriju i praksu

TEMATSKI BROJ

PRAVO I VREME

22

godina kopaoničke škole
prirodnog prava

UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE

BROJ 13 • BEOGRAD • 2009 • TOM V

PREDRAG BAROŠ

DA LI JE PRISTUP SLUŽBI NOTARA KAO JAVNOJ SLUŽBI U BOSNI I HERCEGOVINI DOSTUPAN SVIMA POD JEDNAKIM USLOVIMA

U V O D

U Bosni i Hercegovini notari posluju relativno kratak vremenski period. Naime, u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija BiH) je 2002. godine, donesen Zakon o notarima (u daljem tekstu: Zakon o notarima FBiH),¹ da bi prvi notari u Federaciji BiH krenuli sa radom 04. maja 2007. godine. Republika Srpska je 2004. godine, dobila svoj Zakon o notarima (u daljem tekstu: Zakon o notarima RS),² a prvi notari u Republici Srpskoj posluju od 11. marta 2008. godine. Zakon o notarima Brčko Distrikta iz 2003. godine,³ je sačinjen po uzoru na zajednički nacrt Zakona o notarima Federacije BiH i Republike Srpske.

Zakoni o notarima u Bosni i Hercegovini na gotovo identičan način uređuju pristup polaganju notarskog ispita. U nastavku našeg izlaganja, analizom pojedinih odredbi zakona o notarima u Bosni i Hercegovini (Zakona o notarima RS i Zakona o notarima FBiH), analizom njihove praktične primjene i dovodenjem u

Mr Predrag Baroš, Investiciono-razvojna banka Republike Srpske, a.d. Banja Luka, poslovni savjetnik d o o Banja Luka.

¹ »Službene novine FBiH«, broj 45/02.

² »Službeni glasnik RS«, broj 86/04, 2/05, 74/05 i 91/06.

³ »Službeni glasnik Brčko Distrikta«, broj 9/03.

vezu sa Ustavnim odredbama, pokušaćemo dati odgovor na pitanje: da li je u Bosni i Hercegovini svima pod jednakim uslovima dozvoljen pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim i pristup službi notara kao javnoj službi, odnosno da li zakonodavac u Bosni i Hercegovini imajući u vidu Ustavne odredbe na odgovarajući način uređuje pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim i pristup službi notara kao javnoj službi?

POJEDINE ODREDBE ZAKONA O NOTARIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Prema odredbi člana 2. Zakona o notarima RS služba notara je *javna služba* koju obavljaju notari, koji su samostalni i nezavisni nosioci te službe.⁴

Uslove za pristupanje polaganju notarskog ispita utvrđuje odredba člana 6 Zakona o notarima RS, prema kojoj:

- polaganju notarskog ispita može pristupiti lice koje je najmanje 3 godine provelo na radu kao notarski pomoćnik u smislu Zakona o notarima RS (stav 1);
- za vrijeme prelaznog perioda od 8 godina nakon stupanja na snagu Zakona o notarima RS polaganju notarskog ispita može pristupiti i lice koje je nakon položenog pravosudnog ispita,⁵ radilo najmanje 5 godina na poslovima struke (stav 2).⁶

Zakon o notarima RS uređuje izbor i status notarskog pomoćnika odredbama članova od 31. do 38.⁷

Prema odredbi člana 32. stav 2. Zakona o notarima RS izbor između više kandidata vrši se primjenom kriterijuma koji se odnose na lične i stručne kvalitete svakog kandidata, pri čemu se *naročito uzimaju u obzir rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu*.⁸

Odredba člana 33. stav 1. Zakona o notarima RS propisuje da potrebu za prijemom notarskog pomoćnika u notarske kancelarije utvrđuje Notarska komo-

⁴ Član 2 Zakona o notarima FBiH

⁵ Pod uslovom da je položilo pravosudni ispit u Bosni i Hercegovini ili prije 06 aprila 1992 godine, na pravnom fakultetu u bivšoj Jugoslaviji. Ukoliko je diploma stečena na pravnom fakultetu u nekoj drugoj državi, ovaj uslov se stiče nakon nostrifikacije diplome od nadležnog organa

⁶ Uslove za pristupanje polaganju notarskog ispita na sličan ali suštinski istovjetan način uređuje i odredba člana 6 Zakona o notarima FBiH

⁷ Članovi od 37. do 44. Zakona o notarima FBiH

⁸ Član 38. stav 2. Zakona o notarima FBiH

ra, pri čemu treba pribaviti i mišljenje notara, a konačnu odluku o broju i o konkursu za mjesta notarskih pomoćnika donosi Ministarstvo pravde Republike Srpske (u daljem tekstu: Ministarstvo pravde) na prijedlog Notarske komore. Odredba stava 2. tačka 2. istoga člana propisuje da za notarskog pomoćnika može biti imenovano *lice koje ima položen pravosudni ispit*.⁹

Odredba člana 35. stav 2. Zakona o notarima RS propisuje da *Notarska komora* u roku od 30 dana nakon predočavanja liste kandidata donosi rješenje o izboru kandidata za notarskog pomoćnika.¹⁰

Status notarskog pomoćnika prestaje imenovanjem za notara ili otkazom ugovora o radu od strane Notarske komore. Ugovor o radu se može raskinuti na lični zahtjev notarskog pomoćnika, a on može biti i otpušten ukoliko nije položio notarski ispit (član 36. stav 2. Zakona o notarima RS – član 42. Zakona o notarima FBiH).

Notar može zaposliti i stručnog saradnika, odnosno diplomiranog pravnika sa položenim pravosudnim ispitom (član 42. stav 1. Zakona o notarima RS – član 48. stav 1. Zakona o notarima FBiH).¹¹

Prema odredbi člana 53. stav 3. Zakona o notarima RS notar odgovara i za štetu koju je prouzrokovao *notarski pomoćnik* ili drugo lice zaposleno u njegovoj kancelariji.¹²

PRISTUP POLAGANJU NOTARSKOG ISPITA

Dakle, za vrijeme prelaznog perioda od 8 godina nakon stupanja na snagu zakona o notarima u Bosni i Hercegovini polaganju notarskog ispita može pristupiti i lice koje je nakon položenog pravosudnog ispita, radilo najmanje 5 godina na poslovima struke. Zakon o notarima RS je stupio na snagu 13. oktobra 2004. godine (osmog dana od dana objavljivanja u »Službenom glasniku RS« – 05. oktobar 2004. godine), pa slijedi da bi do 13. oktobra 2012. godine, u Republici

⁹ Član 39 Zakona o notarima FBiH, s tim da u Federaciji BiH konačnu odluku o broju i o konkursu za mjesta notarskih pomoćnika donosi kantonalni organ za upravu

¹⁰ Član 41. stav 2. Zakona o notarima FBiH, s tim da je u Federaciji BiH Notarska komora dužna prilikom izbora notarskog pomoćnika *konsultovati notara*

¹¹ U notarskim kancelarijama u Bosni i Hercegovini često su zaposleni diplomirani pravnici bez položenog pravosudnog ispita, faktički pripravnici, iako zakoni o notarima u Bosni i Hercegovini ne predviđaju pripravnika u kancelariji notara. Notar odlučuje o prijemu u radni odnos stručnog saradnika, pripravnika (diplomiranog pravnika bez položenog pravosudnog ispita), kao i o zaposlenju ostalih lica u njegovu notarsku kancelariju.

¹² Član 58. stav 2. Zakona o notarima FBiH

Srpskoj polaganju notarskog ispita mogla pristupiti naprijed navedena lica, a nakon 13. oktobra 2012. godine, pristup polaganju notarskog ispita bi mogla ostvariti samo lica koja su 3 godine provela na radu kao notarski pomoćnici. Prelazni period od 8 godina od dana stupanja na snagu Zakona o notarima FBiH ističe dana 28. septembra 2010. godine (zakon je stupio na snagu 28. septembra 2002. godine), pa će u Federaciji BiH od navedenog datuma pristup polaganju notarskog ispita imati samo lica sa trogodišnjim stažom notarskog pomoćnika.

Po isteku prelaznog perioda od 8 godina, odnosno u Republici Srpskoj nakon 13. oktobra 2012. godine, a u Federaciji BiH nakon 28. septembra 2010. godine, zakoni o notarima u Bosni i Hercegovini jasno propisuju da će notarski ispit moći polagati samo lica koja su 3 godine radila na poslovima notarskog pomoćnika, pa se postavlja pitanje da li je izbor za notarskog pomoćnika, odnosno pristup službi notara kao javnoj službi dostupan svima pod jednakim uslovima?

Kao što smo rekli u Republici Srpskoj notari su krenuli sa radom 11. marta 2008. godine, dok su u Federaciji BiH notari krenuli sa radom 04. maja 2007. godine. U Republici Srpskoj još uvijek nije raspisan konkurs za izbor notarskih pomoćnika, dok je u Federaciji BiH nedavno raspisan konkurs za izbor prvih notarskih pomoćnika.

Potrebu za prijemom notarskog pomoćnika u notarske kancelarije utvrđuje Notarska komora a pri tom treba pribaviti i mišljenje notara, s tim da konačnu odluku donosi Ministarstvo pravde (u Federaciji BiH kantonalni organ za upravu). Notar između ostalog odgovara i za rad notarskog pomoćnika, pa je mišljenje notara prilikom utvrđivanja potrebe za prijemom notarskog pomoćnika presudno i u praksi Notarska komora neće uputiti prijedlog Ministarstvu pravde (u Federaciji BiH prijedlog kantonalnom organu za upravu) za izbor notarskog pomoćnika u određenu notarsku kancelariju bez prethodne saglasnosti notara.¹³ Iako se izbor notarskog pomoćnika vrši konkursom, po pravilu će za notarske pomoćnike biti imenovana lica koja su već zaposlena u kancelariji notara. Notar će dati pozitivno mišljenje za izbor notarskog pomoćnika u njegovu notarsku kancelariju samo ukoliko ima povjerenja u određeno lice, njegove ljudske osobine i radne sposob-

¹³ Kako saznajemo, u Federaciji BiH pojedini notari su iskazali potrebu za prijemom notarskih pomoćnika u notarske kancelarije, pa je Notarska komora uputila dopis svim notarima sa pozivom da sa izjasne o potrebi za prijemom notarskog pomoćnika. Konkurs za izbor notarskih pomoćnika će biti raspisan samo u kancelarijama u kojima je notar iskazao potrebu za prijemom notarskog pomoćnika. Dakle, Notarska komora ne utvrđuje da li postoje objektivne potrebe za prijemom notarskih pomoćnika u notarske kancelarije (npr. na osnovu ostvarenog prometa itd.) cijeneći pri tom i mišljenje notara. Notarska komora zapravo utvrđuje da li pojedini notar želi notarskog pomoćnika ili ne. Ukoliko notar ne želi pomoćnika, konkurs neće biti ni raspisan bez obzira na obim poslova u njegovoj kancelariji.

nosti.¹⁴ Faktički sam notar ima odlučujući uticaj na izbor notarskog pomoćnika, a konkurs koji raspisuje Ministarstvo pravde na prijedlog Notarske komore sprovodiće se samo formalno. Takvo zakonsko rješenje zaista ostavlja mogućnost za mnoge zloupotrebe. Npr. ako više lica u istoj kancelariji ispunjavaju uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika (zakoni o notarima u BiH ne propisuju ograničenja, ali gotovo izvjesno je da jedan notar neće imati više od jednog notarskog pomoćnika), lice koje ne bude imenovano za notarskog pomoćnika može ostati bez mogućnosti da polaže notarski ispit bez obzira na dužinu radnog staža u kancelariji notara. Šta ako notar mjesto notarskog pomoćnika želi osigurati bliskom srodniku, da li je to pravično prema licima koja su zaposlena u njegovoj kancelariji, kao i prema ostalim licima koja ispunjavaju uslove za izbor?

U postupku izbora notarskog pomoćnika značajna je odredba člana 35. stav 2. Zakona o notarima RS, odnosno odredba člana 41. stav 2. Zakona o notarima FBiH. Naime, navedena zakonska odredba u Federaciji BiH propisuje da Notarska komora *uz konsultacije sa notarom* donosi rješenje o izboru kandidata za notarskog pomoćnika, pa je jasno da će sugestija notara biti od odlučujućeg uticaja na izbor određenog kandidata za notarskog pomoćnika. U Republici Srpskoj Notarska komora vrši izbor kandidata bez konsultacija sa notarom.

Međutim, iako Zakon o notarima RS formalno ne propisuje obavezne konsultacije sa notarom prilikom izbora notarskog pomoćnika, sigurno je da će Notarska komora uvažiti neformalno mišljenje notara i da će za notarskog pomoćnika biti imenovan upravo onaj kandidat kojeg notar želi za pomoćnika. Zakoni o notarima Republike Srpske i Federacije BiH su gotovo identični (u neznatnim dijelovima se razlikuju) i organizaciju notarijata uređuju na isti način. U pogledu izbora notarskog pomoćnika Zakon o notarima RS samo naizgled djeluje transparentnije. Iako to zakoni o notarima u Bosni i Hercegovini doslovno ne propisuju, u praksi notar odlučuje o raspisivanju konkursa za prijem notarskih pomoćnika u notarsku kancelariju (što je pokazala praksa u Federaciji BiH), kao i o samom izboru notarskog pomoćnika (što je pokazala praksa u Federaciji BiH, a ista praksa slijedi i u Republici Srpskoj). »Tvrdočlavin« kandidatima bi ostala mogućnost da protiv rješenja o izboru notarskog pomoćnika u roku od osam dana po prijemu rješenja, odnosno obavještenja ulože prigovor ministru pravde (u Federaciji BiH federalnom ministru pravde) i eventualno da zaštitu svojih prava ostvaruju na sudu (član 35. stav 4. i 6. Zakona o notarima RS, član 41. stav 4. i 6. Zakona o notarima FBiH), što se u praksi ipak neće primjenjivati ili će se primjenjivati veoma rijetko.

¹⁴ Pozitivno mišljenje za izbor notarskog pomoćnika po pravilu će značiti pozitivno mišljenje za izbor tačno određenog lica u službu notarskog pomoćnika, s tim da je potrebno da to lice ispunjava uslove za izbor

Naime, notarski pomoćnik je najbliži notarski saradnik i notar jednostavno nema interesa da pomoćnika bira putem konkursa odnosno da u službu notarskog pomoćnika primi lice u čije se ljudske osobine i radne sposobnosti nije prethodno uvjerio. Konkurs za izbor notarskog pomoćnika će biti transparentan u veoma malom broju slučajeva, tj. samo onda kada se notar ipak odluči za izbor notarskog pomoćnika putem konkursa, a da prethodno ne postoji kandidat kojeg notar želi za pomoćnika. Kao što smo rekli za notarske pomoćnike po pravilu će biti imenovana lica koja su već zaposlena u kancelariji notara i koja ispunjavaju uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika. Npr. određeno lice je nekoliko godina zaposleno u kancelariji notara, ispunjava uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika, notar je saglasan sa izborom tog lica za notarskog pomoćnika, pa je mišljenje notara presudno i on faktički sam bira notarskog pomoćnika. S obzirom na odredbu zakona o notarima u Bosni i Hercegovini koja propisuje da će se prilikom izbora za notarskog pomoćnika između više kandidata *naročito uzeti u obzir rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu*, postavlja se pitanje da li značajno bolji prosjek ocjena za vrijeme studija na pravnom fakultetu jednog kandidata u odnosu na ostale kandidate automatski znači i njegov izbor u službu notarskog pomoćnika? Navedeno pitanje posebno dolazi do izražaja u Republici Srpskoj s obzirom da Zakon o notarima RS ne nalaže konsultacije sa notarom prilikom izbora notarskog pomoćnika. Rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu bi mogli poslužiti kao jedan od kriterija, onda kada se notar odluči za izbor notarskog pomoćnika putem konkursa, a da prethodno ne postoji kandidat kojeg notar želi za pomoćnika, u suprotnom isti neće imati apsolutno nikakav značaj u postupku izbora notarskih pomoćnika, kako u Federaciji BiH tako i u Republici Srpskoj.

Donošenjem zakona o notarima u Bosni i Hercegovini, zakonodavac nije imao u vidu ograničene kapacitete za zaposlenje u notarskim kancelarijama. Ako se poslužimo primjerom Grada Banja Luke u kojem 15 notara obavlja svoju službu, vidimo da pojedine kancelarije nemaju zaposlenog čak ni jednog pravnika, u pojedinim kancelarijama pravne poslove obavljaju lica koja za to nisu kvalifikovana,¹⁵ a velikom broju pravnika je apsolutno nedostupno zaposlenje u kancelariji notara. I kada bi zakonska formulacija zahtjevala obavezno radno iskustvo u kancelariji notara, dakle ne radno iskustvo u službi notarskog pomoćnika, s obzirom na ograničene kapacitete za zaposlenje u notarskim kancelarijama i takva zakonska odredba bi bila diskutabilna. Uslovljavanjem pristupa notarskom ispitu trogodišnjim stažom u službi notarskog pomoćnika i načinom na koji se vrši izbor notarskog pomoćnika, zakonodavac u Bosni i Hercegovini nedvojbeno

¹⁵ Zaista zvuči apsurdno ali u pojedinim notarskim kancelarijama pravne poslove obavljaju lica sa srednjom stručnom spremom

čini diskriminaciju! Svakako da je od izuzetne koristi za kandidata koji želi da se bavi notarskom profesijom, prethodno radno iskustvo u kancelariji notara, ali isti značaj ima i prethodno radno iskustvo u sudstvu (posebno na sudskim odjeljenjima koja su povezana sa poslovima koje obavlja notar: zemljišnoknjižno odjeljenje, registar privrednih subjekata, izvršno odjeljenje, vanparnično odjeljenje), advokaturi itd., pa nikako nismo saglasni sa načinom na koji zakonodavac u Bosni i Hercegovini uređuje pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim i pristup službi notara kao javnoj službi.

Lica koja žele da jednog dana obavljaju službu notara u Republici Srpskoj, nakon 13. oktobra 2012. godine (u Federaciji BiH, nakon 28. septembra 2010. godine), upućena su isključivo na kancelariju notara, u kojoj moraju biti zaposlena »neodređeni« vremenski period da bi jednog dana mogla ostvariti uslov za pristupanje polaganju notarskog ispita. Ako za primjer uzmemo dva lica sa položenim pravosudnim ispitom zaposlena u različitim notarskim kancelarijama, dakle dva lica koja ispunjavaju uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika, vidimo da čak i u tom slučaju oni nemaju istu mogućnost za pristup polaganju notarskog ispita, jer njihov izbor za notarskog pomoćnika zavisi isključivo od volje notara kod kojeg su zaposleni. Lice zaposleno u kancelariji notara koje ispunjava uslov za izbor u službu notarskog pomoćnika, na izbor može čekati mjesec, godinu ili nekoliko godina, dakle neodređeni vremenski period. Takva odredba zakona o notarima u Bosni i Hercegovini (član 6. stav 1. Zakona o notarima RS, odnosno član 6. stav 2. Zakona o notarima FBiH) predstavlja monopol i lice zaposleno u kancelariji notara kao radnika stavlja u podređen položaj u odnosu na notara kao poslodavca. Lice koje ima ambicije da jednog dana obavlja notarsku službu u Bosni i Hercegovini mora da položi notarski ispit, da bi ostvarilo pravo za pristupanje polaganju notarskom ispitu (po isteku prelaznog perioda od 8 godina) isto lice mora 3 godine da radi na poslovima notarskog pomoćnika, a da bi bilo izabrano za notarskog pomoćnika, pored uslova koji su potrebni za izbor mora da dobije i saglasnost notara, odnosno da radi u kancelariji notara neodređen vremenski period, pod uslovima (radno vrijeme, plata, odmor i odsustvo) koje odredi notar.

ZAKONODAVNO RJEŠENJE U CRNOJ GORI, HRVATSKOJ I SLOVENIJI

Ukratko ćemo prikazati način na koji zakonodavac u Crnoj Gori, Hrvatskoj i Sloveniji, utvrđuje uslove za pristupanje polaganju notarskog ispita, odnos pristup službi notara kao javnoj službi, kao i odredbe koje se odnose na izbor notarskog pomoćnika.

Crna Gora

Prema odredbi člana 2. Zakona o notarima Crne Gore,¹⁶ notar vrši notarsku službu kao javnu službu, profesionalno i kao isključivo zanimanje. Odredba člana 129. istog zakona propisuje da notarski ispit može da polaže lice koje je diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom, koje ima najmanje pet godina radnog iskustva kao diplomirani pravnik, od čega najmanje tri godine radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita.¹⁷

Notar može zaposliti *notarskog saradnika* (notarski pomoćnik),¹⁸ odnosno diplomiranog pravnika sa položenim pravosudnim i notarskim ispitom.¹⁹

Hrvatska

Odredba člana 1. Zakona o javnim bilježnicima Hrvatske (prečišćeni tekst),²⁰ definiše javno bilježništvo kao javnu službu. Odredba člana 170. istog zakona propisuje da su javnobilježnički (notarski) ispit ovlašćena polagati lica koja imaju položen pravosudni ispit i koja su nakon polaganja tog ispita radila dvije godine na pravnim poslovima u pravosuđu, advokaturi i javnom bilježništvu (notarijatu), odnosno tri godine na drugim pravnim poslovima.

Prema odredbi člana 14. stav 9. Zakona o javnim bilježnicima prilikom izbora javnog bilježnika (notara) između više kandidata posebno će se uzeti u obzir njihov uspjeh na pravosudnom i javnobilježničkom (notarskom) ispitu, vrsta pravnih poslova na kojima su prije toga radili i rezultati koje su postigli. Zanimljivo je napomenuti da je iz Zakona o javnim bilježnicima brisana odredba koja propisuje da će između više kandidata koji ispunjavaju uslove za imenovanje prednost imati kandidati sa dužim stažom u svojstvu javnobilježničkog prisjednika (notarskog pomoćnika). Takva odredba osigurava imenovanje za notara kandidatima koji dolaze isključivo iz notarskih kancelarija. Međutim, s obzirom da odredba člana 44. Ustava Republike Hrvatske garantuje svim građanima Republike Hrvatske da pod jednakim uslovima imaju pravo biti primljeni u javne službe, ne čudi što je takva odredba brisana iz teksta Zakona o javnim bilježnicima.

¹⁶ »Službeni list RCG«, broj 68/05

¹⁷ Treba napomenuti da su nadležnosti notara u Crnoj Gori utvrđene na sličan način kao i u Bosni i Hercegovini

¹⁸ Notar donosi odluku o zapošljavanju i prestanku rada notarskog pomoćnika u skladu sa opštim propisima o radnim odnosima

¹⁹ Vidi: član 98. Zakona o notarima Crne Gore

²⁰ »Narodne novine« broj 88/93, 29/94, 16/07

Zakon o javnim bilježnicima propisuje da u javnobilježničkoj (notarskoj) kancelariji mogu biti zaposleni javnobilježnički prisjednici (notarski pomoćnici) – diplomirani pravnici sa položenim pravosudnim i notarskim ispitom. U jednoj notarskoj kancelariji mogu biti zaposlena najviše 2 notarska pomoćnika. Konkurs za izbor notarskih pomoćnika raspisuje i provodi Notarska komora, a prilikom izbora posebno se vodi računa o uspjehu postignutom za vrijeme studija na pravnom fakultetu i dotadašnjem radu. Konačnu odluku o izboru notarskog pomoćnika donosi Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja Notarske komore i notara.²¹

Slovenija

Odredba člana 1. Zakona o notariatu Slovenije (prečišćeni tekst),²² takode definiše notarijat kao javnu službu. Imenovanje notara uređuje član 8. navedenog zakona, koji pripisuje da za notara može biti imenovano lice koje ima 5 godina radnog iskustva na pravnim poslovima nakon položenog pravosudnog državnog ispita od čega najmanje jednu godinu kod notara, u sudu, kod advokata, u državnom tužilaštvu ili državnom pravobranilaštvu (član 8. stav 1. tačka 5). Dakle, u Sloveniji čak i ne postoji poseban notarski ispit.

U notarskoj kancelariji može biti zaposlen samo jedan notarski pomoćnik.²³ Notarska komora na prijedlog notara raspisuje konkurs za izbor notarskih pomoćnika. Odluku o izboru notarskog pomoćnika donosi Notarska komora uz dogovor sa notarom u čijoj kancelariji je upražnjeno mjesto notarskog pomoćnika.²⁴

IZBOR PRVIH NOTARSKIH POMOĆNIKA U FEDERACIJI BiH

Dana 27. maja 2009. godine u Službenim novinama Federacije BiH,²⁵ objavljen je *Javni konkurs* za izbor notarskog pomoćnika u kancelariji M. D. notara sa službenim sjedištem u Bihaću.

²¹ Vidi: član 122. Zakona o Javnim bilježnicima Hrvatske

²² »Uradni list RS«, broj 2/07.

²³ Član 100 stav 2 Zakona o notariatu Slovenije

²⁴ Vidi: Član 101. Zakona o notariatu Slovenije.

²⁵ »Službene novine FBiH« br. 35/09

Javni konkurs je objavilo Ministarstvo pravde Unsko-sanskog kantona na osnovu člana 40. u vezi sa članom 37. i 39. Zakona o notarima FBiH i Odluke Notarske komore o potrebi za prijemom notarskih pomoćnika u Unsko-sanskom kantonu broj 0304-II/2009 od 30. marta 2009. godine.

Konkurs navodi uslove koje kandidat mora ispunjavati da bi bio izabran za notarskog pomoćnika, kao i da će se izbor između više kandidata vršiti primjenom kriterija koji se odnose na lične i stručne kvalitete svakog kandidata, pri čemu se naročito uzimaju u obzir *rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu*. U Konkursu se dalje navodi da će Ministarstvo pravde Unsko-sanskog kantona u roku od 15 dana od dana isteka roka za podnošenje prijave na konkurs, predložiti Notarskoj komori listu kandidata, koji ispunjavaju uslove navedene u konkursu, a Notarska komora će u roku od 30 dana nakon predočavanja liste kandidata *i uz konsultacije sa notarom* donijeti rješenje o izboru kandidata za notarskog pomoćnika. Uz prijavu za konkurs kandidati su dužni priložiti i pobražane dokumente.

Dana 03. juna 2009. godine u Službenim novinama Federacije BiH,²⁶ pod istim uslovima objavljen je i *Javni konkurs* za izbor dva notarska pomoćnika u kancelarijama S. B. i J. H. notara sa službenim sjedištem u Tešnju.

Dakle, vidimo da će Notarska komora u roku od trideset dana nakon predočavanja liste kandidata *i uz konsultacije sa notarom* donijeti rješenje o izboru kandidata za notarskog pomoćnika. U konkursu se navodi da će se izbor između više kandidata vršiti primjenom kriterija koji se odnose na lične i stručne kvalitete svakog kandidata, pri čemu se naročito uzimaju u obzir *rezultati postignuti za vrijeme studija na Pravnom fakultetu*. Međutim, sam kandidat uz prijavu za konkurs ne prilaže i prosjek ocjena sa pravnog fakulteta, pa ostaje nejasno na osnovu čega će se vrednovati rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu.

Jednostavnom provjerom smo saznali da je u kancelariji M. D. notara sa službenim sjedištem u Bihaću od samog početka obavljanja notarske službe zaposleno lice koje je nedavno ostvarilo uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika, za čiji izbor je raspisan javni konkurs i koje će na javnom konkursu biti izabrano za notarskog pomoćnika.²⁷ Očigledno je da se na takav javni konkurs ostali kandidati ne trebaju prijavljivati, a možemo konstatovati da slični javni

²⁶ »Službene novine FBiH« br 37/09.

²⁷ Kontaktirali smo kancelariju M. D. notara sa službenim sjedištem u Bihaću i tom prilikom saznali da je lice koje radi u kancelariji od početka poslovanja notara u Federaciji BiH, nedavno ispunilo uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika (položilo pravosudni ispit) i da je *javni konkurs* raspisan upravo za izbor tog lica u službu notarskog pomoćnika

konkursi slijede i u Republici Srpskoj!²⁸ Konačno, rješenjem Upravnog odbora Notarske komore navedeno lice je izabrano u službu notarskog pomoćnika.

Situacija je drugačija kada se radi o izboru notarskih pomoćnika u notarskim kancelarijama S. B. i J. H. notara sa službenim sjedištem u Tešnju. Kako saznajemo, konkurs za izbor notarskih pomoćnika u navedenim notarskim kancelarijama je raspisan iako ne postoje kandidati koje navedeni notari žele za pomoćnike.²⁹ Konkurs za izbor notarskog pomoćnika u kancelariju notara J. H. je na njegov zahtjev poništen,³⁰ a za izbor notarskog pomoćnika u kancelariju notara S. B. su pristigle dvije prijave koje je Ministarstvo pravde Zeničko-Dobojskog kantona prosljedilo Notarskoj komori. Ipak i notar S. B. je naknadno odustao od izbora notarskog pomoćnika, pa isti neće ni biti izabran.³¹

I da navedeni notari nisu odustali od izbora notarskih pomoćnika, iz zakonskog teksta ostaje nejasno kako u tom slučaju izvršiti izbor notarskog pomoćnika između više kandidata. Na konkurs su se prijavila dva kandidata, recimo da ih notar ne poznaje, a notarska komora uz konsultaciju sa notarom treba da odluči o izboru jednog od dva prijavljena kandidata za notarskog pomoćnika. Oni nisu dostavili prosjek ocjena sa pravnog fakulteta iz razloga što to u objavljenom konkursu od njih nije ni traženo, a prilikom izbora između više kandidata naročito se uzimaju u obzir rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu? Da li bi Notarska komora naknadno zahtjevala da kandidati dostave prosjek ocjena sa pravnog fakulteta? Da li bi se održao intervju sa kandidatima u prisustvu notara koji bi tom prilikom formirao svoje mišljenje o prijavljenim kandidatima i eventualno dao pozitivno mišljenje za izbor jednog od dva prijavljena kandidata u službu notarskog pomoćnika? Zakon o notarima FBiH sa jedne strane propisuje da će se naročito uzeti u obzir rezultati postignuti za vrijeme studija na pravnom fakultetu, a s druge strane da će Notarska komora uz konsultacije sa notarom donijeti rješenje o izboru određenog kandidata za notarskog pomoćnika, pa vidimo

²⁸ U Ministarstvu pravde Unsko-Sanskog kantona smo saznali da je javni konkurs za izbor notarskog pomoćnika u kancelariji M. D. notara sa službenim sjedištem u Bihaću, zatvoren i da je pristigla *samo jedna prijava*. Treba napomenuti da je konkurs bio objavljen u »Službenim novinama FBiH« listu »Dnevni avaz« kao i na portalu posao.ba

²⁹ Kontaktirali smo navedene notarske kancelarije i saznali da lica zaposlena kod pomenu-tih notara ne ispunjavaju uslove za izbor u službu notarskog pomoćnika, odnosno da je konkurs za ista transparentan

³⁰ U Ministarstvu pravde Zeničko-Dobojskog kantona smo saznali da je notar J. H. naknadno podnio zahtjev za poništavanje konkursa za izbor notarskog pomoćnika iz razloga umanjenog prometa u notarskoj kancelariji.

³¹ Prema informacijama iz Ministarstva pravde Zeničko-Dobojskog kantona i notar S. B. je odustao od izbora notarskog pomoćnika iz istih razloga kao i notar J. H.

da su navedene zakonske odredbe u koliziji. Šta ako notar dâ pozitivno mišljenje za izbor kandidata sa manjim prosjekom ocjena? Sigurno je da će tada, kao i u svakoj drugoj situaciji biti presudno mišljenje notara. I pored raspisanog konkursa notar ne mora izabrati nijednog prijavljenog kandidata za notarskog pomoćnika i u svakom trenutku može odustati od izbora notarskog pomoćnika, a da pri tom ne podliježe sankcijama.³²

Jednostavno, javne konkurse za izbor notarskih pomoćnika u Federaciji BiH bi mogli podijeliti na one koji nisu transparentni (postupak se provodi transparentno, mada je konkurs raspisan za izbor tačno određenog lica u službu notarskog pomoćnika) i one koji su *transparentni* (kada unaprijed ne postoji kandidat kojeg notar želi za pomoćnika i kada iz zakonskog teksta ostaje nejasno kako izvršiti izbor notarskog pomoćnika).

Bez obzira što Zakon o notarima RS, ne sadrži odredbu koja propisuje da je Notarska komora prilikom izbora notarskog pomoćnika dužna konsultovati notara, izvjesno je da će i u Republici Srpskoj u postupku izbora notarskih pomoćnika, situacija biti suštinski ista kao i u Federaciji BiH.

ZAKLJUČAK

Dakle, za razliku od Hrvatske, Crne Gore i Slovenije u kojima je pristup notarskoj službi kao javnoj službi zaista dostupan svima pod istim uslovima, u Bosni i Hercegovini imamo dosta originalnije rješenje, *odnosno notarsku službu kao javnu službu kojoj je pristup itekako ograničen*, jer notar ima presudan uticaj na izbor notarskog pomoćnika, a samo lica koja imaju trogodišnji staž notarskog pomoćnika mogu da polažu notarski ispit. Notar treba da ima uticaj na izbor notarskog pomoćnika kao najbližeg saradnika, međutim, nismo saglasni sa zakonodavnim rješenjem u Bosni i Hercegovini prema kojem samo lica sa trogodišnjim stažom notarskog pomoćnika mogu pristupiti polaganju notarskog ispita. Mišljenja smo da pristup polaganju notarskog ispita mora biti dostupan svima, odnosno nema smetnje da i u Bosni i Hercegovini predmetno pitanje bude uređeno kao i u Crnoj Gori ili Hrvatskoj.

U pogledu izbora notarskog pomoćnika Zakon o javnim bilježnicima Hrvatske sadrži slično rješenje kao i Zakon o notarima FBiH, a kako saznajemo u

³² U Hrvatskoj, prema odredbi člana 122. stav 6. Zakona o javnim bilježnicima, ukoliko se notar usprotivi izboru određenog kandidata za notarskog pomoćnika, on u narednih godinu dana ne može tražiti otvaranje mjesta notarskog pomoćnika u svojoj notarskoj kancelariji.

Hrvatskoj notar faktički sam bira pomoćnika, a konkurs se provodi samo formalno.³³ Međutim, u Hrvatskoj se ne pridaje veliki značaj navedenom pitanju, jer je pristup polaganju notarskog ispita ureden na način dostupan svima, a ne samo licima koja su određeni vremenski period provela u službi notarskog pomoćnika.

S obzirom na uticaj koji notar ima prilikom izbora notarskog pomoćnika, u doglednom vremenskom periodu (zadržavanjem postojećeg zakonskog rješenja) notar će izborom notarskog pomoćnika faktički vršiti i izbor budućeg notara, jer samo će mali broj lica imati mogućnost da položi notarski ispit i da konkurišu za popunu upražnjenih notarskih mjesta.

Zakonodavno rješenje u Bosni i Hercegovini, sve kandidate koji u prelaznom periodu nisu ispunili uslove za polaganje notarskog ispita stavlja u neravnopravan položaj jer ih upućuje isključivo na notarske kancelarije u kojima često nije moguće naći zaposlenje (ograničen broj radnih mjesta), a kamoli biti izabran za notarskog pomoćnika (raspisivanje konkursa je uslovljeno voljom notara, izbor kandidata opet zavisi od volje notara, itd.).

Iako notarijat u Republici Srpskoj (kao i u Federaciji BiH) nije posebno izdvojena ustavna kategorija kao npr. advokatura,³⁴ dovodenjem u vezu odredbe člana 2. Zakona o notarima RS sa odredbom člana 33. Ustava Republike Srpske vidimo da je notarijat ipak posredno ustavna kategorija.

Ako se podsjetimo da:

– prema odredbi člana 33. Ustava Republike Srpske građani imaju pravo da učestvuju u obavljanju javnih poslova i da pod jednakim uslovima budu primljeni u javnu službu;

– je prema odredbi člana 39. stav 3. Ustava Republike Srpske svako slobodan u izboru zanimanja i zaposlenja i pod jednakim uslovima mu je dostupno radno mesto i funkcija;

– prema odredbi člana 21. stav 2. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine, svako ima pravo da na ravnopravnoj osnovi stupa u javnu službu u svojoj zemlji³⁵;

³³ »Što se tiče prisjednika, javni bilježnik uvijek izabire i uvijek dobiva onog kandidata za kojega daje pozitivno mišljenje. Takva je praksa premda se postupak provodi transparentno preko natječaja i svatko tko ima uvjete se može prijaviti. Teoretski je moguće da bude izabran i neki drugi kandidat, ali za to još nisam čuo« Izvor: Orešković, D., notarski pomoćnik u kancelariji Zima, D., notara sa službenim sjedištem u Novoj Gradišci, Republika Hrvatska

³⁴ Prema odredbi člana 131. Ustava Republike Srpske advokatura je samostalna i nezavisna delatnost i služba koja pruža pravnu pomoć, čija je organizacija i rad uređena zakonom.

³⁵ Prema Ustavu Federacije BiH Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine, predstavlja instrument za zaštitu ljudskih prava i ima pravnu snagu ustavnih odredbi

– prema odredbi člana 23. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada;

– prema odredbi člana 25. stav 1. pod c) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, svaki građanin ima pravo i mogućnost da bez ikakvih razlika (u pogledu rase, boje kože, pola, jezika, vjeroispovjesti, političkog ili drugog ubjedenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugog statusa) i bez nerazumnih ograničenja, pristupa javnim službama svoje zemlje uz ošte uslove jednakosti³⁶;

postaje upitno:

da li je način na koji zakonodavac u Bosni i Hercegovini uređuje pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim i pristup službi notara kao javnoj službi u skladu sa Ustavnim odredbama? Ostaje da vidimo kako će se Ustavni sud Republike Srpske izjasniti o navedenom, suštinski veoma značajnom pitanju.³⁷

Prema našem mišljenju zakoni o notarima u Bosni i Hercegovini ne omogućavaju svima pod jednakim uslovima pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim ni služba notara kao javna služba nije dostupna svima pod istim uslovima. Smatramo da takvo rješenje zahtjeva hitnu intervenciju zakonodavca, da mišljenje notara treba biti presudno u postupku izbora notarskog pomoćnika, ali da pristup polaganju notarskog ispita, a samim tim i pristup službi notara kao javnoj službi mora biti dostupan svima pod jednakim uslovima, upravo onako kako to nalažu Ustavne odredbe!

³⁶ Prema Ustavu Bosne i Hercegovine Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine i Opcioni protokoli iz 1966. i 1989. godine, se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju primat nad unutrašnjim zakonodavstvom kada određena pitanja drugačije uređuju u odnosu na unutrašnje zakonodavstvo.

³⁷ U skladu sa odredbama člana 115. stav 1. tačka 1. Ustava Republike Srpske i člana 4. stav 1. Zakona o Ustavnom sudu Republike Srpske, dana 24. jula 2009. godine, Ustavnom sudu Republike Srpske podnijeli smo Inicijativu za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti odredbe člana 6. stav 1. Zakona o notarima RS. Predmet se vodi pod poslovnim brojem U-433/09.

PREDRAG BAROŠ, LL.M.
Investment and Development Bank
of the Republic of Srpska, Banja Luka

IS THE SERVICE OF NOTARY PUBLIC AS A PUBLIC FUNCTION
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AVAILABLE
TO ALL UNDER EQUAL CONDITIONS

Summary

In Bosnia and Herzegovina the notary service has recently been established and is defined as a public service by the Notaries Public Law. Therefore, access to the notary service as a public service and the eligibility for undertaking the notary exam must be available to everyone under the same conditions. However, the interpretation of the Notaries Public Law of the Republic of Srpska, that governs the eligibility for undertaking the notary exam, leads to different conclusions. The interpretation of the Notaries Public Law of the Federation of Bosnia and Herzegovina concludes that the eligibility for undertaking the notary exam is not available to everyone under the same conditions. It is proved in practice and by the election of notary assistants. The question is whether the Notaries Public Law of Bosnia and Herzegovina is in accordance with the constitutional provisions in the part that regulates the eligibility for undertaking the notary exam.